

УДК 008.001 «19»

*Лапко Володимир Вікторович,
завідувач циклової комісії музично-теоретичних дисциплін
комунального вищого навчального закладу
«Олександрійський коледж культури»,
здобувач Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв
lapkovv061@gmail.com*

СТАНОВЛЕННЯ ЖАНРУ «МЮЗИКЛ» ЯК РЕЗУЛЬТАТ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ВЗАЄМОПРОНИКНЕННЯ КУЛЬТУР

Мета роботи: визначити становлення жанру «мюзикл» на основі аналізу історіографії в розрізі взаємопроникнення та збагачення жанру досвідом різних культур. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні інтегративного методу, методу інтерпретації, методу типологічного аналізу, синергетичного та аксіологічного підходів. **Наукова новизна** полягає у вивченні формування жанру мюзикл у поєднанні культурною інтеграцією, акультурацією, психологічною адаптацією та соціалізацією на культурному полі США у період між Першою та Другою світовими війнами. **Висновки.** Музично-театральна форма «мюзикл» стала результатом процесу взаємопроникнення культур різних традицій: європейської, афроамериканської, автентичної американської та культури на мові ідиш південно-східної Європи.

Ключові слова: культура, взаємопроникнення культур, міжкультурний діалог, музичний театр, мюзикл.

Лапко Владимир Викторович, заведующий цикловой комиссии музыкально-теоретических дисциплин коммунального высшего учебного заведения «Александрийский колледж культуры», соискатель Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Становление жанра «мюзикл» как результат интеграции и взаимопроникновения культур

Цель работы: определить становление жанра «мюзикл» на основе анализа историографии в разрезе взаимопроникновения и обогащения жанра опытом разных культур. **Методология** исследования заключается в применении интегративного метода, метода интерпретации, метода типологического анализа, синергетического и аксиологического подходов. **Научная новизна** заключается в изучении формирования жанра мюзикл в соединении культурной интеграцией, акультурацией, психологической адаптацией и социализацией на культурном поле США в период между Первой и Второй мировыми войнами. **Выводы.** Музыкально-театральная форма «мюзикл» стала результатом процесса взаимопроникновения культур разных традиций: европейской, афроамериканской, аутентичной американской и культуры на языке идиш юго-восточной Европы.

Ключевые слова: культура, взаимопроникновение культур, межкультурный диалог, музыкальный театр, мюзикл.

Lapko Volodymyr, Head of the Cyclic Commission of the Musical-theoretical Disciplines, Municipal Higher Educational Institution "Alexandria College of Culture", Competitor, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

The formation of the genre of "musical" because of the integration and interpenetration of cultures

Purpose of the Article. The article is devoted to the historiographical analysis of the emergence of new fiery musical and stage art because of the interpenetration of cultures of different ethnic traditions. The publication aims to determine the formation of the genre of "musical" by analysis of historiography in the context of interpenetration and enrichment of the genre experience of different cultures. **The methodology** of the research is to apply the integrative method, the method of interpretation, the method of typological analysis, synergetic and axiological approaches. **Scientific novelty** consists in studying the formation genre musical in a combination of cultural integration, cultivation, psychological adaptation and socialisation in the cultural field of the USA between the First and Second World Wars. **Conclusions.** The musical was the result of the process of the interpenetration of cultures of different traditions: European, African-American, authentic American and culture in the language of Yiddish in southeastern Europe.

Key words: culture, the interpenetration of cultures, intercultural dialogue, musical theatre, musical.

Актуальність теми дослідження. Культурне середовище США в першій половині ХХ ст. характеризується виявами інтегративного поєднання різних стильових моделей. Елементи взаємопроникнення культур стають доміантними у творенні нових жанрів музично-сценічного мистецтва. Актуальним питанням сучасного мистецтвознавства є вивчення і аналіз проблем становлення жанру «мюзикл» в США означеного періоду.

Аналіз досліджень і публікацій. Для визначення проблематики дослідження використовувалися положення з праць, присвячених аналізу творчого процесу як комплексу дій, спрямованих на соціальну та культурну взаємодію (М. Кір'янова [7], М. Дофман [1]). Роботи, в яких аналізуються інтегративні процеси (О.В. Стукалова [10]) та фундаментальні дослідження, що вивчають логіку економічного зростання (Ф. Бродель [4]), взаємозалежність ментальності і господарського устрою (М. Вебер [5]), накопичення соціальних змін (П. Сорокін [19]), зміну культурної парадигми, яка виявляється через форму і стиль (О. Шпенглер [11]).

Виклад основного матеріалу. Оцінка культурного явища з урахуванням специфіки об'єкту, не може бути категоричною, тому визначити весь комплекс причин, що привели до появи нового жанру в музично-сценічному мистецтві не є можливим. Але про деякі, на наш погляд важливі причини, – в даній статті.

Мюзикл, згідно з визначенням Британської енциклопедії, є театральна форма в якій музика – один із засобів музично-сценічної виразності поряд з хореографією, пластикою та постановочними ефектами. Відмінність її в інтегративному поєднанні, «спаяності» елементів як головної особливості цієї музично-сценічної форми [2].

Дослідник американського театру Наталія Кір'янова [7] висловлює думку, що попередником мюзиклу можливо вважати оперу «Кармен» (1874) Дж. Бізе, серед більш ранніх «Чарівну флейту» (1791) В.-А. Моцарта та «Оперу жебраків» (1787) Джона Гея. На її ж думку, перший мюзикл – «Клорінді – країна кек-уоку» (1896) – визначався як жанр «комедія з піснями і танцями». Музика – Віл Меріон Кук, лібрето – Пол Лоуренс Денбар. Мюзиклом вважається і музична комедія «Роз-Марі» (1924) Рудольфа Фрімля [8]. 1927

року в театрі Зігфельда відбулася прем'єра спектаклю «Плавучий театр» композитора Джерома Керна на лібрето Оскара Хаммерстайна. Як лібрето був взятий роман Едни Фарбер з тематикою, пов'язаною з расовими забобонами та нещасливим шлюбом. Цей музичний спектакль на серйозну тему теж вважається першим американським мюзиклом. 1931 року мюзикл Дж. Гершвіна «Про тебе співаю» отримав Пулітцерівську премію, що означало офіційне визнання народження нового жанру.

Як відзначає Т. Адорно: «Детальне порівняння музично-сценічних жанрів 1900 – 1930 років, з одного боку, та мюзиклу – з іншого виявило різницю, в якій відчутне змінення форми господарської організації.» Він вказує, що мюзикл у порівнянні з оперетою або ревью «...занадто прямолінійний (streamlined), хоча засоби виразності значно не змінились. У порівнянні з доведеними до блиску і упакованими в целофан show, оперети разом зі своїм сімейством [іншими жанрами – автор] виглядають нечупарами. Вони занадто, так би мовити, йдуть лікоть в лікоть з публікою, тоді як мюзикл інтегрує в музичний театр технічно обов'язкову об'єктову форму кінофільму. З цим і пов'язаний інтернаціональний успіх жанру» [3]. Таким чином, Адорно визначає мюзикл як вищу форму музично-сценічного мистецтва у порівнянні з іншими, що склалися протягом XVII – XX сторіч. Усі складові мюзиклу – музика, лібрето, сценографія, акторська гра – відточувались до досконалості, що дало можливість створити видовище, яке збирало повні зали сотні разів підряд і конкурувало на умовах взаємопроникнення з кінематографом.

Музично-театральне мистецтво в США наприкінці XIX ст. існувало в двох глибоко розмежованих формах. З одного боку для смаків елітарної публіки запрошувались гастролери з Європи, які виконували оперети І. Штрауса, Ф. Легара, Ж. Оффенбаха, І. Кальмана. З іншого – для «невибагливої публіки» американські актори використовували жанр європейської літератури – бурлеск. Так само, як і у бурлеск-поезії, у бурлеск-шоу застосовувався спосіб передачі вищого – низьким, а низького – підвищеним стилем. При цьому візуальна сторона шоу акцентувалася сильніше, ніж його зміст. Хоча жанр і корінився в європейській традиції, трансформацію та своєрідний розвиток він отримав в США. Засоби виразності його часто використовувались у творах написаних і у 30-ті роки. Так, у мюзиклі Шолома Секунди «Можна жити, але не дають» з метою освідчитись в коханні головний герой починає глузувати із зовнішності своєї дівчини.

Ще одною складовою мюзиклу можемо вважати шоу менестрелів. На початку XIX ст. з'являються перші білі артисти, які зображали пародії на псевдонегритянські типажі. Американські менестрелі не мали жодного відношення до своїх колег середньовічної Європи і працювали швидше за аналогією з російськими скоморохами. Час найбільшої популярності «minstrel show» – друга половина XIX – перше десятиліття XX ст.

Наприкінці XIX ст. після тріумфальних показів оперет А. Саллівана, до цього жанру звертаються й інші американські композитори: Р. де Коуен, В. Херберт, Дж. Суза. Протягом декількох десятиріч американська оперета

йшла за традиціями Старого Світу, тим більше, що її автори народились і вчилися в Європі. Однак між 20 – 30 роками ХХ ст. жанр поєднався з баладною оперою, «minstrel show», музичним ревію, що вплинуло на появу нового жанру музичного театру – «Broadway Musical Comedy». Термін у відповідності до типового американського скорочення був «порізаний» до ключового слова «musical» [8]. Використання його дало змогу не тільки об'єднати музичну комедію і некомедійні жанри, а й підкреслити роль музики в театральній формі.

Поєднанням жанрів європейської оперети, бурлеску та «шоу менестрелів» стало музичне ревію. Найбільшу популярність у цьому жанрі мав театр «Ziegfeld Follies» Його створив продюсер Флоренц Зігфельд. Характерною рисою нового жанру є рівноправ'я композитора і лібретиста, що поєднувалися з талантом та імпровізацією виконавців. Наступним етапом розвитку музичних ревію стали кристалізація сюжетних ліній, режисерських рішень персонажів, і ревію трансформувалося в мюзикл. Музичне ревію проходить той самий шлях розвитку, що і європейська опера – від «концерту в костюмах» до музичної драми, від продукції «Ziegfeld Follies» до «Вестсайдської історії».

У становленні жанру особливу роль відіграли визначні діячі мистецтва, режисери, музиканти, актори, що були емігрантами «третьої» хвилі, а, отже, носіями культури, що формувалася на теренах країн-колоній центральної та південної Європи. Музично-театральні вистави ідуть не тільки англійською, а й на ідиш. За період до початку Першої світової війни у США приїхало близько двох з половиною мільйонів етнічних євреїв з України, Польщі, Румунії, країн Балтії. З 1880 по 1920 роки єврейське населення збільшувалося вдвічі кожне десятиріччя [6]. Спектаклі на ідиш мали значний попит, зважаючи на те, що більшість емігрантів-євреїв з різних країн Європи не володіли англійською. Спектаклі будувалися на основі пісень і танців, сюжет зводився до типових комедійних ситуацій і давав акторам свободу імпровізації. Більшість постановок були зорієнтовані на смаки «масового глядача» – мелодрам, фарси, жанрові сценки.

У 20-і роки в Нью-Йоркському Іст-Сайді Брукліні, Бронксі проживала півмільйонна єврейська діаспора, працювало не одне покоління театральних діячів на мові ідиш. Театри на рівних конкурували з театрами Бродвею. І на Іст-Сайді, і на Бродвеї публіка, актори та режисери були одні й ті ж самі. Чверть населення цього міста вважали ідиш рідною мовою, і стільки ж його розуміло. Для більшості імпресарію, режисерів, акторів і драматургів ідиш був «маминою мовою» [6]. Таким чином, ми визначаємо активну роль культури на мові ідиш у формуванні жанрів музично-сценічного мистецтва.

У лібрето мюзиклів активно використовувались сюжети світової літератури, які не відповідали уявленням про легку комедію, і отримували не фарсову трактовку. Так, з'являються мюзикли «Цілуй мене, Кет!» Коуела Портера за мотивами «Приборкання норвистої» В. Шекспіра, «Людина з Ламанчі» Мітча Лі за романом Сервантеса, «Моя прекрасна леді» Ф. Лоу за мотивами «Пігмаліона» Б. Шоу. Існує декілька варіантів інтерпретації сюжету повісті «Тев'є - молочник» Шолома Алейхема – «Скрипаль на даху» Дж. Бока, музичний фільм «Тев'є - молочник» режисера М. Шварца з музикою Шолома

Секунди. Найвідомішою є «Вестсайдська історія» Л. Бернстайна, що по-новому розкрила вічний сюжет «найсумніших оповідей у світі». Передумовою для її появи, на наш погляд, є п'єса Ізраеля Зінгуїла «Плавильний казан» («Melting Pot»). Її назва пов'язана з теорією про вільне демократичне суспільство, де люди будуть жити в середовищі етнічного змішання. Це – емігрантська версія Шекспіра, де Ромео Монтекі був євреєм-музикантом з Молдавії, а Джульєтта Капулеті – шляхетна християнка на ім'я Віра (!), але теж емігрантка. І. Зінгуїл ввів крилатий вираз в широкий обіг, що виражав бажання різномовного натовпу емігрантів злитись в єдину націю

Визначну роль у становленні жанру відіграв джаз. Джазова лексика визначила той «пункт неповернення», що відрізняє «вальсовість» оперети і «джазовість» мюзиклу. Джаз проникає у всі сфери художньої культури, в тому числі і в сценічні жанри як усвідомлення космополітичної музики. Зміни в її характері потягли за собою принципові зміни в драматургічній основі.

Таким чином, мюзикл став квінтесенцією етнічних традицій, що об'єднав культури народів Європи, афроамериканських, єврейських, латино-американських та інших. Формування мюзиклу в 30-ті роки йшло по шляху органічного злиття сюжету з вставними номерами музики, драматичної дії і танців. Багаторівнева інтеграція стає одною з визначних сторін жанру. Бажання «переплавити» всі компоненти сценічної виразності в єдине ціле стає «надзавданням» жанру.

Особлива роль танцю в цьому жанрі. Балетмейстер Дж. Баланчин у мюзиклі «На пуантах» репрезентує танець як органічну частину драматургії, а не як другорядний елемент. Остаточне злиття трьох складових жанру – музики, танцю та драматичної дії – вдалося досягти в мюзиклі «Оклахома» Р. Роджерса та О. Хамерстайна II, в якому танець був образною характеристикою героїв.

Американський мюзикл є соціальною позицією в художній формі. У найпримітивнішому тексті, в найбільш знайомих інтонаціях вбачався погляд на суспільне життя. Показ «красивого життя», бажання досягти успіху відображали бажання пов'язати своє життя з країною.

Американський музичний театр став тим суспільним утворенням, яке визначало становлення масової культури і уособлював розвиток цієї культури. Взаємозбагачення культур – це процес синергетичного поєднання. Органічна єдність різних культур породжує якісно нову культурну дійсність. Становлення жанру мюзиклу є результатом культурної інтеграції, взаємопроникнення культур, процесів акультурації та соціалізації.

Наукова новизна полягає у вивченні формування жанру мюзикл в поєднанні культурною інтеграцією, акультурацією, психологічною адаптацією та соціалізацією на культурному полі США у період між Першою та Другою світовими війнами.

Висновки. Музично-театральна форма «мюзикл» стала результатом процесу взаємопроникнення культур різних традицій: європейської, афроамериканської, автентичної американської та культури на мові ідиш південно-східної Європи.

Література

1. Dorfman Michael. Essentials. Michael Dorfman. URL: <http://lamerkhav.livejournal.com/>. Дата звернення: 12.12.2017.
2. Encyclopedia Britannica. Broadway Musical Comedy. URL: <https://www.britannica.com/search?query=Broadway+Musical+Comedy>. Дата звернення: 10.09.2017
3. Адорно Т. В. Социология музыки / Т. В. Адорно // N. Y., 1974. URL: <http://glierinstitute.org/ukr/study-materials/4/adorno.pdf>. Дата звернення: 10.04.2017
4. Бродель Фернан. Материальные цивилизации, экономика и капитализм. Ф. Бродель. М. «Прогрес» 1988. URL: <http://www.demoscope.ru/weekly/knigi/brodel/brodel.pdf>. Дата звернення: 12.08.2016
5. Вебер Макс. Социологическая концепция. Макс Вебер. URL: <http://nuru.ru/socio/007.htm>. Дата звернення: 11.07.2017.
6. Динкевич С. Евреи. Иудаизм. Израиль. С. Динкевич. МИК, Москва, 2011. Глава 12. URL: <http://www.newswe.com/Index.php?go=Pages&in=view&id=3359>. Дата звернення: 11.07.2016
7. Кирьянова, Н. В. История мировой литературы и искусства. Н. В. Кирьянова. М.: Наука, 2006. URL: <http://avidreaders.ru/book/istoriya-mirovoy-literatury-i-iskusstva-uchebnoe.html>. Дата звернення: 15.09.2017
8. Михеева Л. Орелович А. В мире оперетты. Л. Михеева, А. Орелович. Л. 1977. URL: http://sunny-genre.narod.ru/books/miheeva_orelovich/contents.html. Дата звернення: 29.09.2017.
9. Сорокин Питирим. Социальная стратификация и мобильность. П. Сорокин. М. Политиздат, 1992. URL: https://sociology.mephi.ru/docs/sociologia/html/sorokin_soc_strat_mobile.html. [in Russian]. Дата звернення: 11.09.2017
10. Стукалова Ольга Вадимовна Интегративные процессы в современной культуре в контексте идей Ю. М. Лотмана. О.В. Стукалова. Электронный научный журнал «Педагогика искусства» №4 2008. С. 79-80. URL: <http://www.art-education.ru/electronic-journal/integrativnye-processy-v-sovremennoy-kulture-v-kontekste-idey-yu-m-lotmana>. Дата звернення 03.10.2017
11. Шпенглер Освальд. Закат Европы. В 2-х томах Т.1 Гешальт и действительность. [Электронный ресурс] О. Шпенглер. М. 1922, Берег. URL: http://platon.net/load/knigi_po_filosofii/filosofija_zhizni/osvald_shpengler_zakat_evropy_v_dvukh_tomakh_tom_1_geshtalt_i_dejstvitelnost/1-1-0-368. Дата звернення: 25.08.2017

References

1. Dorfman Michael. (2015). Essentials. Retrieved from: <http://lamerkhav.livejournal.com> [in English].
2. Encyclopedia Britannica. (1991). Retrieved from: <https://www.britannica.com/search.query=Broadway+Musical+Comedy>
3. Adorno T. V. (1974). Sociology of Music. Retrieved from: <http://www.philosophy.ru>. [in Russian].
4. Brodel Fernand (1988). Material civilization, economy and capitalism. Retrieved from: <http://www.demoscope.ru/weekly/knigi/brodel/brodel.pdf>
5. Weber Max. (2010). Sociological concept Retrieved from: <http://nuru.ru/socio/007.htm>. [in Russian].
6. Dinkevich S. (2010). Jews. Judaism. Israel. Chapter 12. Retrieved from: <http://www.newswe.com/Index.php?go=Pages&in=view&id=3359> [in Russian].
7. Kiryanova, N. V. (2006). History of World Literature and Art. Retrieved from: <http://avidreaders.ru/book/istoriya-mirovoy-literatury-i-iskusstva-uchebnoe>. [in Russian].
8. Mikheeva, L. Orelovich, A. (1977). In the world of the operetta. Retrieved from: http://sunny-genre.narod.ru/books/miheeva_orelovich/contents.html. [in Russian].

9. Sorokin Pitirim. (1962). Social stratification and mobility Retrieved from: https://sociology.mephi.ru/docs/sociologia/html/sorokin_soc_strat_mobile.html. [in Russian].

10. Stukalova Olga Vadimovna (2008). Integrative processes in modern culture in the context of the ideas of Yu. M. Lotman. Retrieved from: <http://www.art-education.ru/electronic-journal/integrativnye-processy-v-sovremennoy-kulture-v-kontekste-idey-yu-m-lotmana>. [in Russian].

11. Spengler Oswald. (1922). The Decline of Europe. In 2 volumes of V.1 Geshaalt and reality. Retrieved from: http://platona.net/load/knigi_po_filosofii/filosofija_zhizni/osvald_shpengler_zakat_evropy_v_dvukh_tomakh_tom_1_geshtalt_i_dejstvitenost/1-1-0-368. [in Russian]

УДК [784+929]

*Лошманова Елена Владимировна,
старший викладач Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
loshmanova.lena@gmail.com*

«КОНЦЕПЦІЯ ВІЛЬНОГО ЗВУКУ» РУДОЛЬФА ШТАЙНЕРА ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ВИКОНАВСЬКОГО МИСТЕЦТВА ГЕРТРУДИ ТРОЯНОВОЇ

Мета роботи: здійснити аналіз методичних принципів вокальної школи російської співачки українського походження Гертруди Троянкової крізь призму поглядів Р. Штайнера. В основу **методології** статті закладено комплексний підхід. Дослідження базується на історико-біографічному, теоретичному, компаративному методах. Особливого значення набуває аналіз літератури з різних галузей вокальної педагогіки, історії вокальних стилів та вокальних шкіл. Також використовуються елементи інтонаційного, порівняльного, функціонального, стильового методів аналізу музичного матеріалу. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що вперше в українському музикознавстві розглянуто методичні здобутки Г. Троянкової крізь призму антропософських поглядів та ідей звукової евритмії Р. Штайнера. **Висновки.** Пізнання теоретичних основ вальдорфської педагогіки спрямовує виконавську практику та методику співачки на втілення концепції вільного звуку Р. Штайнера. Г. Троянкова розкриває принципи системного використання фонетичних особливостей співи на «довгих» голосних звуках. Авторська методика співачки базується на практичному втіленні понять «звуковедення» та «початок звуку», запозичених зі статей Р. Штайнера, які присвячені «звуковій евритмії». Ключовим для теорії вільного звуку Р. Штайнера є момент початку звуку. Особлива методика розкриття якостей звуку у гортані призводить до створення та систематизації власних вправ (розспівок), які базуються на фрагментах тексту арії, романсу, і значно покращують якість їхньоговокального виконання.

Ключові слова: вокальна школа, вальдорфська педагогіка, bel canto, Гертруда Троянкова, Рудольф Штайнер, мистецтво співи, вокальна педагогіка.

Лошманова Елена Владимировна, старший преподаватель Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

«Концепция свободного звука» Рудольфа Штайнера как основа педагогической теории и исполнительского искусства Гертруды Троянковой

Цель работы: осуществить анализ методических принципов вокальной школы российской певицы украинского происхождения Гертруды Троянковой сквозь призму взглядов